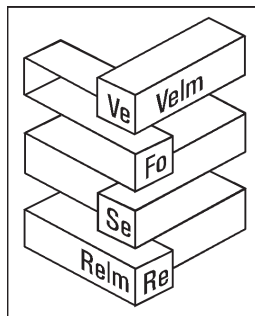

OFFICINA TEXTOLOGICA

2.

Koreferáló elemek – koreferenciarelációk

Magyar nyelvű szövegek elemzése

Szerkesztette
Petőfi S. János

Kossuth Egyetemi Kiadó
Debrecen, 1998

Officina Textologica

Főszerkesztő:

PETŐFI S. JÁNOS

Szerkesztőbizottság:

HOFFMANN ISTVÁN

KERTÉSZ ANDRÁS

KISS SÁNDOR

KOCSÁNY PIROSKA

PELYVÁS PÉTER

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA

SZTANÓ LÁSZLÓ

Technikai szerkesztő:

DOBI EDIT

Borítóterv:

VARGA JÓZSEF

Ezt a kötetet lektorálta:

LACZKÓ TIBOR

NAGY L. JÁNOS

ISSN 1417–4057

ISBN 963 472 281 4

Kossuth Egyetemi Kiadó

Felelős kiadó: Cs. Nagy Ibolya

Tartalom

PETŐFI S. JÁNOS, Előszó.....	7
1. PETŐFI S. JÁNOS Koreferenciális elemek és koreferenciarelációk <i>Példaszöveg: Mt. 9,9 -13. Máté meghívása.</i>	15
2. BODA I. KÁROLY—B. PORKOLÁB JUDIT Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk <i>Példaszöveg: Szent János Apostol Jelenéseinek könyve. 21:9-23. Az új Jeruzsálem. (Részlet)</i>	32
3. DOBI EDIT Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk <i>Példaszöveg: a Magyar Larousse enciklopédia egy szócikke.</i>	57
4. DOMONKOSI ÁGNES Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk <i>Példaszöveg: egy ételrecept.</i>	80
5. CS. JÓNÁS ERZSÉBET Koreferenciális elemek és koreferenciarelációk <i>Példaszöveg: egy üzleti levél.</i>	96
6. SKUTTA FRANCISKA Koreferencia a tudományos szövegben <i>Példaszöveg: Hankiss Elemér, Az irodalmi mű mint komplex modell. (Részlet)</i>	115
7. TUBA MÁRTA Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk egy mesében <i>Példaszöveg: A kakas aranygarasa. (Részlet)</i>	141

8. BENKES RÉKA—VASS LÁSZLÓ Egy CD-ROM elektronikus használati utasításának (ko)referenciális elemzéséhez <i>Példaszöveg: Az Anyanyelvi könyvespolc című CD-ROM használati utasítása.</i>	168
9. BÉKÉSI IMRE A koreferenciarelációk és a tételmondat <i>Példaszöveg: Lev Tolsztoj, Anna Karenyina. Első rész, XII., 3-4.</i>	183

3. Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk

Példaszöveg: a Magyar Larousse enciklopédia egy szócikke

DOBI EDIT

1. Bevezetés

A szövegek szövegszerűségének leírását célzó szövegtan feladatának — egyebek között — olyan reprezentációs nyelv, illetve módszer létrehozásának kell lennie, amely lehetőséget nyújt minden szövegtípus (műfaj) szövegeinek kellően részletes, informatív leírásához. Ehhez sok (azonos és különböző műfajba tartozó) szöveg azonos szempontú elemzése szükséges, hogy lehetővé váljon az elemzések eredményeinek összevetése, esetleges tendenciák felállítása.

A jelen tanulmányban ismertetett elemzés kimondottan e kötet számára készült azzal a céllal, hogy — a többi, különböző műfajú szövegeket vizsgáló tanulmánnyal együtt — adalékul szogálhasson olyan reprezentációs nyelv, illetve módszer kidolgozásához, mellyel egy szövegegész koreferenciális összefüggései feltárhatók, illetve szemléltethetők.

A lexikonszócikk elég sajátos műfajt képvisel a szövegtípusok között. Az összefüggőségét megteremtő utaló elemek viselkedésének leírásában felvetődő kérdések egy része éppen egyediségének következménye (l. pl. a szövegmondatok elhatárolásának problémája, szimbólumok értelmezése).

A vizsgált szövegegész a *Magyar Larousse enciklopédia* „kocsiverseny” szócikke. Először az eredeti szöveget, majd ennek — a szövegmondatok sorrendi helyét jelölő (K00-tól K13-ig terjedő) szimbólumokkal — kiegészített változatát közlöm. Ezután — a PETŐFI S. JÁNOS által megadott példaszöveg-elemzés módszerét (l. PETŐFI 1998) követve — a szövegmondatokat először egyenként (külön-külön) kiegészítem a belőlük vagy verbális környezetükből, illetve — ahol szükséges — a világra vonatkozó ismereteinkből levezethető elemekre utaló (kurzívvval szedett) verbális kifejezésekkel (l. K00/&vb – K13/&vb). Ilyen módon minden szövegmondat teljessé, önálló információegységgé válik, s explicit formában kifejezésre jutnak az egyes szövegmondatok közti (ko)referenciarelációk is. A verbális kifejezésekkel ellátott szövegmondatok szintaktikai és (ko)referenciális elemzését az egyes szövegmondatok kiegészített változatát követő kommentárban ismertetem. Ezekben — a könnyebb áttekinthetőség kedvéért — nem vizsgálom a kötőszók, az igeidők, az időhatározók szövegösszetartó szerepét. A határozott névelők egy bizonyos használati területe viszont sajátosan jellemzőnek látszik az elemzett szövegtípusra: éspedig a határozott névelő alkalmazása olyan — a szövegben először előforduló — kifejezések determinánsaként, amelyek fogalmi tartalma a

valós világra vonatkozó tudásunk alapján tartható ismertnek (s ezt tükrözi itt a határozott névelő használata). Az efféle névelőhasználat által hordozott utaló funkciókra tehát a kommentárokból kitérek. Ezután értelmezem azokat a (ko)referenciaindexeket, amelyek bevezetését célszerűnek ítélem az egyes szövegmondatok (ko)referenciarelációinak szemléltetéséhez. Végül közlöm az egyes szövegmondatok (ko)referenciaindexekkel kiegészített változatát (l. K00/&ind – K13/&ind). Hogy a szövegben az összefüggést teremtő utaló elemek működését áttekinthessük, a (ko)referenciaindexekkel helyettesített (ko)referáló elemeknek az egyes szövegmondatokban való előfordulását táblázatban foglalom össze.

Ve: A Magyar Larousse enciklopédia „kocsiverseny” szócikke.

kocsiverseny fn **1.** *Tört* Az ókorban lovas fogatok gyorsasági versenye. ■ A Római Birodalomban rendkívül népszerű volt. A lelátókról 150-200 ezer ember nézhette a futamokat. A hajtók különböző színekben indultak, melyekre nagy fogadásokat kötöttek. Időnként két-, háromfogatos kocsik² (biga, triga) is indultak, de a nagy versenyeken mindenkor négy egymás mellé fogott ló húzta a kétkerekű könnyű kocsit (quadriga). A rajt helyét a vastag homokréteggel borított pályán fehér csík, a verseny kezdetét a rendező által a pályára bedobott fehér kendő jelezte. A szabályok szerint hétszer kellett a kocsiknak a pályát megkerülniük, egy futam (missus) a Circus Maximusban (hosszúsága 600 m, szélessége 200 m) 8400 m volt, és mintegy tizenöt percig tartott, utána a hajtók még egy tiszteletkört futottak. A győztes jutalma ezüst pálmaág, koszorú és 15-16000 sestertius pénzjutalom volt. A feljegyzések szerint Nero császár mint hajtó maga is részt vett a kocsiversenyeken. **2.** Mezőgazdasági kiállításon, bemutatón fogatok versenye.

2. A kiválasztott szöveg koreferenciális elemzése

Ve[K00-K13] (A szócikk szövegmondatainak szövegbeli sorrendi helyét jelölő szimbólumokkal kiegészített szövegváltozat.):

[K00]kocsiverseny fn **[K01]1.** *Tört* **[K02]**Az ókorban lovas fogatok gyorsasági versenye. **[K03]■ [K04]**A Római

² Az enciklopédiában hibás helyesírással közölt (*két-, háromfogatos kocsik*) szöveg javított, helyes változatát (*két-, háromfogatos kocsik*) elemeztem.

Birodalomban rendkívül népszerű volt. [K05]A lelátókról 150-200 ezer ember nézhette a futamokat. [K06]A hajtók különböző színekben indultak, melyekre nagy fogadásokat kötöttek. [K07]Időnként két-, háromfogatos kocsik (biga, triga) is indultak, de a nagy versenyeken mindenkor négy egymás mellé fogott ló húzta a kétkerekű könnyű kocsit (quadriga). [K08]A rajt helyét a vastag homokréteggel borított pályán fehér csík, a verseny kezdetét a rendező által a pályára bedobott fehér kendő jelezte. [K09]A szabályok szerint hétszer kellett a kocsiknak a pályát megkerülniük, egy futam (missus) a Circus Maximusban (hosszúsága 600 m, szélessége 200 m) 8400 m volt, és mintegy tizenöt percig tartott, utána a hajtók még egy tiszteletkört futottak. [K10]A győztes jutalma ezüst pálmaág, koszorú és 15-16000 sestertius pénzjutalom volt. [K11]A feljegyzések szerint Nero császár mint hajtó maga is részt vett a kocsiversenyeken. [K12]2. [K13]Mezőgazdasági kiállítás, bemutató fogatok versenye.

Az elemzett szöveg rövid terjedelme miatt minden, a valóság valamely darabjára referáló eleme helyett (ko)referenciális indexet vezetek be, s ezek segítségével próbálom szemléletessé tenni azokat a relációkat, amelyek a szövegben előforduló utaló elemek, kifejezések között fennállnak. A referenciális indexeket, amelyek a szövegen belül csak egyszer fordulnak elő (azaz a szöveg egy elemével sem koreferálnak) megkülönböztető „*”* jellel látom el, azokat a (ko)referenciális indexeket, amelyek értelmezésében valamely — már (ko)referenciális indexszel ellátott — utaló elem szerepel „*”* jellel egészítem ki, hogy a szöveg ‘tényleges (ko)referenciális organizációja’ tisztábban reprezentálható legyen.

[K00]kocsiverseny fn

[K00/&vb]:

kocsiverseny (a „kocsiverseny” szó) COP fn (főnév)

Kommentár:

Úgy gondolom, elsőként az indokolandó, miért a K00-t tekintem az első szövegmondathoz: A szócikk bevezető része, véleményem szerint, olyan állításnak fogható fel, melynek alanya a „kocsiverseny”, állítmánya (már csak az egység definitív, metanyelvi jellege miatt is) a „fn” jelzés. (Jelzésnek nevezem, mivel nyelvi jelet jelez.)

Első lépésben az enciklopédia rövidítéseivel kapcsolatos ‘világra (a lexikonszócikk szövegtípusára) vonatkozó ismeretünk’ teszi lehetővé, hogy a metanyelvi szimbólumok alapján verbális síkon bármiféle relációt felállítsunk. A ‘főnév’ szemantikai tartalom

állítmányként a „kocsiverseny”-re (mint nyelvi jelre) vonatkozatható. Így „a **kocsiverseny** főnév” fiktív predikatív szerkezet alapján a **fn** alanya a „kocsiverseny” (mint nyelvi jel). A szövegmondatban — véleményem szerint — feltételeznünk kell egy (az állítás jelen idejúsége miatt) ‘nulla fokú’ (létegei) copulát is, mely a két névszói tag egymásra vonatkozását lehetővé teszi. Ennek jelölésére vezettem be — a szövegmondatok verbális kifejezésekkel kiegészített változatában — a *COP* jelzést. (Nem zárójelben szerepel, mert az eredeti szövegmondatban is jelen van, jóllehet nem explicit formában.)

E szövegmondat reprezentálásához a következő (ko)referenciaindex bevezetését tartom célszerűnek:

i01^o = „kocsiverseny” lexikoncímszó.

Azért vélem fontosnak külön metanyelvi szimbólum bevezetését is, mert így szemléltethető a szócikk (mint sajátos szövegtípus) sajátos szemantikai felépítése. A „K00” szövegmondatban az „i01^o” index aktualizálódik.

[K00/&ind]:

kocsiverseny[=**i01^o**] *COP* [i01^o] fn (*főnév*)

[**K01**]1. *Tört*

[K01/&vb]:

(A „kocsiverseny” szónak több jelentése közül az) **1.** (azaz első jelentés a) *COP Tört* (történelmi vonatkozású jelentés, amely a következő: „[K02]”).

(Az eredeti szövegben is kurzívvval szereplő *Tört* rövidítés aláhúzása azt a célt szolgálja, hogy elkülöníthető legyen a kiegészített változatban szintén kurzívvval szedett betoldott verbális kifejezésektől.)

Kommentár:

K01-ben olyan predikatív szerkezet feltételezhető, amelynek alanyi része az **1.** sorszám — mely a címszóban szereplő „kocsiverseny” szó első/egyik jelentését jelzi —, állítmányi része a *Tört*. A szövegmondatbeli relációk megfejtését az enciklopédia szócikkeire mint sajátos szövegtípusra vonatkozó ismeretünk teszi lehetővé (azaz arról való tudásunk, hogy az „1.” ’a címszó egyik jelentése’-ként, a „*Tört*” pedig ’történelmi vonatkozású’-ként értendő. Az előző szövegmondathoz hasonlóan itt is ‘nulla fokú’ copula jelenléte teremti meg a grammatikai viszonyt a névszói részek között. (A kiegészítésben szereplő K02-re való előreutalás természetesen a „K02” szövegmondat tartalmára vonatkozó utalásként értelmezendő.)

Új (ko)referenciaindexként itt a következőt javaslom:

i02 = a jelentés (mint a jelölő nyelvi jel és a jelölt valóságdarab közötti viszony).

[K01/&ind]:

1.[=i02] COP[i02] Tört

[K02]Az ókorban lovas fogatok gyorsasági versenye.

[K02/&vb]:

Az ókorban (*a kocsiverseny*) COP lovas^fogatok^gyorsasági^versenye.

Kommentár:

K02-ben az azonosító névszói állítmány copulatív (létegei) összetevőjeként vezettem be a copulát, ugyanis a „kocsiverseny” (ebben az esetben nem mint lexikoncímszó) ennek (sg. 3.) alanya. Az állítmányi rész és az alany közötti szintaktikai relációt érzékelteti az állítmány névszói részének valamint az alany utótagjának lexikális egyezése is, illetve az a tapasztalati úton (is) szerzett világra vonatkozó ismeretünk, amely alapján tudjuk, hogy a címszóval (K00 „kocsiverseny” elemével) jelölt valóságdarabbal (a szócikk definitív jellege miatt is) bizonyára a legtöbb lexikoncímszót követő szövegmondat valamely eleme koreferál.

Az adott szövegmondat alapján — ahhoz, hogy az **i01**^o-tól mint lexikoncímszó-indextől elkülönítsük magát a kocsiversenyt (mint valóságos eseményt) — a többi, a valóság valamely darabját helyettesítő indexszel azonos formájú indexet vezetek be:

i01 = kocsiverseny.

A „K02” szövegmondat további (ko)referenciaindexek használatát is megkívánja:

i03 = lovas fogatok,

i04** = az ókor.

[K02/&ind]:

Az ókor[=i04**]ban lovas^fogatok[=i03] gyorsasági^verseny[i01]e[i03] COP[i01].

[K03]■

[K03/&vb]:

■(azaz: az eddigi szűkebb értelmezés után a szócikk következő része bővebb információkat tartalmaz)

Kommentár:

K03 egyetlen szimbólumból áll, melynek önálló szövegmondatként való elemzését az kívánja meg, hogy az enciklopédia jelöléseinek ismeretében tudjuk, hogy az adott szimbólum jelentése elkülönülő egység a szócikk szemantikai kompozíciójában.

Új (ko)referenciaindexet e szövegmondat kapcsán nem vezettem be.

[K03/&ind]:

■

[K04]A Római Birodalomban rendkívül népszerű volt.

[K04/&vb]:

A Római[^]Birodalomban (*a kocsiverseny*) rendkívül népszerű[^]volt_{COP}.

Kommentár:

A **népszerű volt** (sg. 3.) — múlt idejű, ezért explicit formában kifejtett copulával ellátott — állítmány alanya K02 alapján a „kocsiverseny” (i01).

Az adott szövegmondat reprezentálásához a következő (ko)referenciaindexet vezettem be:

i05** = a Római Birodalom.

[K04/&ind]:

A Római[^]Birodalom[=**i05****]ban rendkívül népszerű[^]volt_{COP}[i01].

[K05]A lelátókról 150-200 ezer ember nézhette a futamokat.

[K05/&vb]:

A lelátókról (*a kocsiverseny színhelyeiéről*) 150-200[^]ezer[^]ember nézhette a futamokat (*a kocsikéit, azaz a lovas fogatokéit*).

Kommentár:

A 'néz vki vmit' igéből származó **nézhette** (sg. 3.) állítmány mindkét argumentuma szerepel az adott szövegmondatban: alanya a (sg. nominativus) **150-200[^]ezer[^]ember** nominális kifejezés, tárgya pedig a **futamokat** tárgyesetű főnév (amely K01 közvetítésével a „kocsiverseny” futamait jelenti).

Az állítmány **-het(te)** toldaléka morfoszemantikai alapon utal arra, hogy a „150-200 ezer” mennyiségjelző valamilyen körülmény függvényében jelöli meg a nézők számát.

Az állítmánynak — két kötelező argumentumán kívül — van egy határozóragos helyhatározója: **a lelátókról**. Nem tudom, kapcsolatba hozható-e a „lelátókról” szó a „Circus Maximus” kifejezéssel (azaz tarthatom-e a „lelátókról” szó logikai értelmű antecedensének a „Circus Maximus” kifejezést), amely csak később, a K08-ban jelenik meg.

A „K05” szövegmondat alapján a következő (ko)referenciaindexeket célszerű bevezetni:

i06** = a lelátók,

i07 = az a 150-200 ezer ember, aki a lovasfutamokat néz(het)i,

i08* = a kocsiversenyek(i01) futamai.

[K05/&ind]:

A lelátók[=**i06****]ról 150-200[^]ezer[^]ember[=**i07**] nézhet[**i07**=**i08***] a futamok[**i08***]at.

[**K06**]A hajtók különböző színekben indultak, melyekre nagy fogadásokat kötöttek.

[K06/&vb]:

A hajtók (*a lovas fogatokéi*) különböző[^]színekben indultak, melyekre (*a lovas fogatok hajtóinak színeire*) nagy[^]fogadásokat kötöttek (*a lovas fogatok versenyeinek nézői közül valahányan*).

Kommentár:

A szövegmondat első predikatív szerkezetében az **indultak** állítmány alanyának egyértelműen — az állítmányi rész előtt álló — „a hajtók” kifejezés tekintendő. Az alanyi tag „a lovas fogatokéi” kifejezéssel történő kiegészítését a fogathajtó versenyekre (azaz a valóság bizonyos darabjára) vonatkozó tudásunk teszi lehetővé.

A szövegmondat második tagmondatában a predikatív szerkezet az adott szöveg-előzményből nyert ismeretünk birtokában egészíthető ki: a (**fogadásokat**) **kötöttek** állítmányi rész alanya K05 alapján a „150-200[^]ezer[^]ember” kifejezés lehet. Ez a megállapítás ilyen formában azonban vélhetően leegyszerűsítése a valóságnak, mivel valószínűsíthető, hogy nem minden néző fogadott a hajtókra. Ebben az esetben az alany a következőképpen módosítható: „a 150-200 ezer ember *közül valahányan*”.

A **melyekre** vonatkozó névmási kötőszó egyértelműen „a lovas fogatok hajtóinak színei”-re utal, miként egyéb rá vonatkozó ‘értelmező szövegelem’ a szövegmondatban nem fordul elő.

A szövegmondat indexekkel kiegészített változatának reprezentálásához bevezetendő (ko)referenciaindexek kapcsán is a fent említett probléma merül föl. A kérdés itt az, hogy szükséges-e új (ko)referenciaindexet bevezetni i07 ‘részalmaz’-ként. A (ko)referenciaindexekkel kiegészített változat egyszerűsítése végett — mivel a szövegben később nincs újabb utalás i07-re, vagy ‘i07 részalmazára’ —, erre újabb indexet nem vezettem be, a koreferenciális viszonyok minél pontosabb szemléltetése végett azonban célszerű vagy kiegészíteni az i07 (ko)referenciaindexet a következőképpen: **i07** = 150-200 ezer ember, vagy közülük valahányan; vagy a szövegmondat indexekkel kiegészített változatában egyenlőség helyett részalmaz-relációként feltüntetni a szövegmondat elemének valóság tartalma és az index szemantikai hatóköre közötti viszonyt (pl. [ci07]). A szövegmondatok minél szemléletesebb reprezentálására törekedve ezért ezt az utóbbit választom, mert így nem vész el az egymással koreferáló elemek hatóköre közötti különbség; ha azonban a korábbi index hatókörét módosítjuk, akkor az indexekkel kiegészített szövegmondat-reprezentáció már nem pontosan az eredeti szövegmondat — s rajta keresztül az eredetinek gondolt valóságvonatkozás — relációit tükrözi.

Új (ko)referenciaindexként a következőket tartom fontosnak:

i09* = a lovas fogatok(i03) hajtói,

i10* = a lovas fogatok(i03) hajtóinak(i09*) színei,

i11** = a fogadások.

[K06/&ind]:

A hajtók[=**i09***] különböző[^]színek[=**i10***]ben indultak[i09*], melyek[i10*]re nagy[^]fogadások[=**i11****]at kötöttek[ci07].

[**K07**]Időnként két-, háromfogatos kocsik (biga, triga) is indultak, de a nagy versenyeken mindenkor négy egymás mellé fogott ló húzta a kétkerekű könnyű kocsit (quadriga).

[K07/&vb]:

Időnként két-,[^]háromfogatos^{^(két-, háromlovas)}kocsik^{^(biga, triga)} (a kétfogatos kocsik neve biga, a háromfogatos kocsik neve triga) is indultak, de a nagy[^]versenyeken (a lovas fogatokéin) négy[^]egymás[^]mellé[^]fogott[^]ló húzta a könnyű[^]kocsit^{^(quadriga)} (a négyesfogatok neve quadriga).

Kommentár:

A szövegmondat első tagmondatának **indultak** (pl. 3.) állítmányához kapcsolódó alanyi rész a „két-,[^]háromfogatos[^]kocsik^{^(biga, triga)}” kifejezés. Az alanyi rész „fogatos” eleme által előidézett szemantikai zavart — minthogy a K02-ben a ‘kocsi’-ként

értendő „fogat” szó (vö. i03) a K07-ben a ’befogott lovak’-at jelenti — az utána álló „kocsi” oszlatja el, miként nem lenne értelmes a kifejezésnek a ’két, három kocsival ellátott kocsi’ szemantikai értéket feltételezni.

A (**biga, triga**) az alanyi részen belül értelmezői jelzői szerepet tölt be. Elsősorban idegen nyelvi, valamint a magyar nyelv elemei működésére vonatkozó ismeretünk teszi lehetővé, hogy a „két-, három-” mennyiségjelzői előtagokat szemantikailag azonosítsuk a „biga” és a „triga” idegen szavak „bi-, tri-” előtagjával, s így jelentésbeli összefüggést (azonosságot) érzékeljünk a „két-, háromfogatos kocsik” és a „(biga, triga)” kifejezések között. Másodsorban segítségünkre lehet az a magyar mondat szerkesztésről szerzett — vagyis szintén nyelvünk elemei működésére vonatkozó — tudásunk, hogy az értelmezői funkciójú szavak, kifejezések az értelmezett szó, kifejezés után állnak (olykor zárójelben).

Ha azonban pusztán erre az ismeretre támaszkodnánk, akkor a második tagmondat „(quadriga)” értelmező jelzőjét a „kétkerékű könnyű kocsi”-ra vonatkoztatnánk. A helytelen értelmezést itt is idegen nyelvi, illetve nyelvünk elemei működésére vonatkozó ismeretünk akadályozza meg, mely alapján — s valamelyest az első tagmondat analógiájára — a második tagmondat **négy** mennyiségjelzőjét (s ezen keresztül mentális képzetként a „négyesfogat” kifejezést) hozzuk összefüggésbe a „(quadriga)” értelmezővel.

A 2. tagmondatban a ’ húz *vki vmit*’ igéből alkotott **húzta** (sg. 3. tárgyas személyragos) állítmány alanya a „négy^egymás^mellé^fogott^ló”.

Az állítmány *vmit* argumentumát lexikálisan a „kétkerékű^könnyű^kocsit” (tárgyragos) szerkezet fejezi ki.

A szövegmondat (ko)referenciális vonatkozásainak szemléltetéséhez a következő (ko)referenciaindex bevezetése célszerű:

i12 = fogatok mint a kocsik elé fogott lovak.

Az egyszerűség kedvéért külön (ko)referenciaindexeket a kettes-, hármas-, és négyesfogatokra nem vezettem be, hanem i03 jelentését (hatókörét) bővítettem ezekkel a szemantikai jegyekkel, ennek megfelelően:

i03 = lovas fogatok (biga, triga, quadriga).

Felvetődhet e szövegmondat kapcsán a ’részalmaz-reláció’-hoz hasonló megkülönböztető (ko)referenciaindex alkalmazhatósága az effajta hiponima – hiperonima-viszonyok esetében. Véleményem szerint a tágabb szemantikai értékű fogalom (ko)referenciaindex alkalmazható a neki fogalmilag alárendelt hiponimára, bár így nem szemléltethetők azok a szemantikai jegyek, amelyek többletként vannak jelen egy hiponimikus fogalom jelentésében (melyek által jelentése szűkebb hiperonimájáénál). Ezen jelentésbeli eltérések szemléltetésére az egyes (ko)referenciális elemek szemantikai jegyeire összpontosító reprezentációs módszer lenne igazán alkalmas.

Mivel az i01-gyel jelölt kifejezések referenciális értéke a 'kocsiverseny általában', így célszerűnek látom a „nagy^versenyek” kifejezés referenciája és a 'kocsiversenyek általában' jelentés közötti 'hatóköri' különbséget a részalmaz-reláció szemléltetésére bevezetett „C” szimbólummal reprezentálni.

[K07/&ind]:

Időnként két-,^háromfogat[=i12]os^kocsi[i03]k^(biga[i03], triga[i03]) indultak[i03], de a nagy^verseny[ci01]eken mindenkor négy^egymás^mellé^fogló[i12] húzta[i12] a kétkerekű^könnyű^kocsi[i03]t ^(quadriga[i03]).

[K08]A rajt helyét a vastag homokréteggel borított pályán fehér csík, a verseny kezdetét a rendező által a pályára bedobott fehér kendő jelezte.

[K08/&vb]:

A rajt^(a versenyé)^helyét a vastag^homokréteggel^borított^pályán (a versenyén) fehér^csík (jelezte), a verseny^(a lovas fogatoké)^kezdetét a rendező^által^a^pályára^(a versenyére)^bedobott^fehér^kendő jelezte.

Kommentár:

A szövegmondat két predikatív szerkezetből áll, melyek azonos állítmánya a 'jelez vki vmit' igéből származó **jelezte** (sg. 3. tárgyas ragozású) igealak, ami explicit formában csak a második egységben szerepel. Az első tagmondatban ehhez a „fehér^csík”, a másodikban „a rendező^által^a^pályára^bedobott^fehér^kendő” kapcsolódik alanyi részként. Az első predikatív egységben nincs kimondottan a „jelezte” állítmányi szerepére utaló grammatikai elem, de mivel a két tagmondat (közel) azonos szerkezeti felépítése a „jelez” ige argumentumstruktúráján alapul, az első predikatív szerkezet állítmányi hiányát is (egyértelműen) ez tölti be. Az állítmány tárgyi argumentuma az első tagmondatban „a rajt^helyét”, a másodikban „a verseny^kezdetét” kifejezés. A predikatív szerkezetet az első egységben még „a vastag^homokréteggel^borított^pályán” fakultatív helyhatározó bővíti.

Az igei állítmány (kötelező, ill. fakultatív) bővítményeiként álló névszói kifejezések határozott névelővel való ellátottsága anaforikus utaló funkcióval bír. A 'már ismert dolog' (antecedens) ebben az esetben nem a szövegelőzményből azonosítható, hanem — valóságra vonatkozó ismeretünk alapján — abból az 'asszociációs körből', melyet a „rajt”, a „verseny”, a „pálya” szavak szemantikai érintkezése teremt.

Az adott szövegmondat (ko)referenciális organizációjának szemléltetéséhez a következő (ko)referenciaindexek bevezetése célszerű:

i13 = a rajt, azaz a verseny kezdete,

i14* = a rajt(i13) helye,

i15 = a pálya,

i16 = fehér csík,

i17 = fehér kendő.

[K08/&ind]:

A[^]rajt[=i13][^]helyé[i13][=i014*]t a[^]vastag[^]homokréteggel[^]borított[^]pályá[=i15]n fehér[^]csík[=i16], a verseny[i01][^]kezdet[i13]é[i01]t a[^]rendező[^]által[^]a[^]pályá[i15]ra[^]bedobott[^]fehér[^]kendő[=i17] jelezte[i16li14],[i17li13].

[K09]A szabályok szerint hétszer kellett a kocsiknak a pályát megkerülniük, egy futam (missus) a Circus Maximusban (hosszúsága 600 m, szélessége 200 m) 8400 m volt, és mintegy tizenöt percig tartott, utána a hajtók még egy tiszteletkört futottak.

[K09/&vb]:

A szabályok[^](a versenyéi)[^]szerint hétszer kellett a kocsiknak (azaz a lovas fogatoknak) a pályát (a verseny rendezési helyéét) megkerülniük, egy[^]futam[^](missus) (a kocsikéi, azaz a lovas fogatokéi) a[^]Circus[^]Maximusban (hosszúsága (a Circus Maximusé) 600[^]m (azaz méter), szélessége (a Circus Maximusé) 200[^]m (azaz méter)) 8400[^]m (azaz méter) volt, és (egy futam) mintegy tizenöt[^]percig tartott, utána (a futam után) a hajtók (a lovas fogatokéi, azaz kocsikéi) még egy tiszteletkört futottak.

Kommentár:

A 'kell *vkinek létezni(e)*, (*vmit*) *csinálni(a)*, kell *vminek történni(e)*' igéből alkotott **kellett** (sg. 3.) állítmány alanya a „megkerülniük” (pl. 3.; 'megkerül *vki vmit*' igéből képzett) főnévi igenév, melynek kötelező tárgyi bővítménye a „pályát” tárgyragos főnév. Az állítmány *vkinek* (részeshatározói) argumentuma — amely az ágens (a logikai alany) szerepet kívánja meg — a „kocsiknak” ragos főnév.

A **megkerülniük** jelentése egy számhatározói fakultatív argumentumot is megenged, mely az adott szövegmondatban a „hétszer” határozóragos számnév.

A **8400 m volt** (sg. 3.) állítmányi rész alanya az „egy futam” (sg. nom.) főnév.

A **hosszúsága** szóban az **-a**, a **szélessége** szóban az **-e** birtokos személyrag — annak alapján, hogy e két szó egy-egy predikatív szerkezet alanyi részeként a „Circus Maximusban” helyhatározó után áll (ennek jelentését részletezendő) — a „Circus Maximusra”-ra utal.

A 'tart *vmi vmeddig*' igéből alkotott **tartott** (sg. 3.) állítmány alanya — mivel megegyezik az előző predikatív szerkezet alanyával — az „egy futam” (sg. nom.) főnév,

ugyanis más alanyesetű főnév — amely az igei állítmánnyal egyeztetve lenne — nincs a szövegmondatban. Ezt az egyeztetést az is alátámasztja, hogy a térbeli távolság („8400^m”) és az állítmány *vmeddig* argumentumát betöltő időbeli kiterjedés („15^{percig}”) teremtette ‘tartam képzet’ olyan asszociációs keretet teremt, amely ezek mindegyikét a „tartott” állítmánnyal szemantikailag is összekapcsolja. E viszony kifejeződését az „és” kötőszó is segíti.

Az **utána** (sg. 3.) névutós személyes névmás **-a** toldalékának — mint anaforikus utalóelemnek — antecedense az „egy^{futam}(*missus*)” kifejezés, mivel erre a toldalékelemre vonatkoztatható más ‘értelmező szövegelem’ nem fordul elő.

Az adott szövegmondat kapcsán bevezetendő (ko)referenciaindexek — véleményem szerint — a következők:

- i18*** = a kocsiversenyek(i01) szabályai,
- i19** = a Circus Maximus,
- i20*** = a Circus Maximus(i19) hosszúsága,
- i21*** = a Circus Maximus(i19) szélessége,
- i22**** = tiszteletkőr.

[K09/&ind]:

A szabályok[=**i18***] szerint hétszer kellett a kocsik[i03]nak a pályá[i15]t megkerülniük[i03li15], egy^{futam}[**ci08***](*missus*[**ci08***]) a^{Circus}Maximus[=**i19**]ban (hosszúsága[i19][=**i20***] 600^m, szélessége[i19][=**i21***] 200^m) 8400^m^{volt}[**ci08***], és mintegy tizenöt^{percig} tart[**ci08***]ott, *utána*[**ci08***] a hajtók[i09] még egy tiszteletkőr[=**i22****]t futottak[i09].

[K10]A győztes jutalma ezüst pálmaág, koszorú és 15-16000 sestertius pénzjutalom volt.

[K10/&vb]:

A győztes^(a futamé) jutalma ezüst^{pálmaág} (*COP: volt*), koszorú (*COP: volt*) és 15-16000^{sestertius} ^{pénzjutalom} volt.

Kommentár:

A szövegmondat halmozott névszói állítmányi részei az **ezüst^{pálmaág} (volt)**, **a koszorú (volt)** és a **15-16000^{sestertius} ^{pénzjutalom} volt** kifejezések. A copulatív funkciójú létige a halmozás első két egységébe beleérthető, a záró állítmányi tagban viszont explicit formában szerepel (a háromszoros azonosítás múlt idejű érvényének kifejezése végett). Az állítmányi rész copulatív funkciójú létigéjével egyeztetett alanyi rész az „a győztes^{jutalma}” kifejezés (egyéb alanyi szerepre alkalmas nominális kifejezés nem található a szövegmondatban).

Az a **győztes** birtokos jelzői bővítmény határozott névelője anaforikus szerepű. A határozott névelő utaló funkciója — ha olyan szót determinál, amely (vagy valamilyen vele azonos referenciájú, azaz koreferens szó, kifejezés) a szövegelőzményben még nem fordult elő, azaz nincs antecedense — nem a szöveg szintjén, hanem a valóság konstringenciája folytán valósul meg. Az efféle ‘indirekt utalás’ értelmezéséhez a befogadó valóságra vonatkozó tudására is szükség van, vagyis az adott szövegmondat vonatkozásában annak ismeretére, hogy mivel egy verseny a győzelemért folyik, a győztest jutalom illeti. Azt mondhatjuk tehát, hogy ilyen esetekben a határozott névelő (indirekt) utaló funkciója abban áll, hogy a szövegelőzményben korábban már szerepelt „verseny”, „futam” stb. elemek által teremtett ‘képzetkör’ közvetítésével utal vissza egy — az említett elemek által felkínált vonatkozási lehetőségek révén feltételezhető — „győztes”-re.

Az adott szövegmondat reprezentálására bevezetendő (ko)referenciális indexek a következők:

i23* = a futam(\subset i08*) győztese,

i24* = a futam(\subset i08*) győztesének(i23*) jutalma,

i25** = ezüst pálmaág,

i26** = koszorú,

i27** = pénzjutalom.

[K10/&ind]:

A győztes[=**i23***]^jutalma[i23*][=**i24***] ezüst^pálmaág[=**i25****],
koszorú[**i26****] és 15-16000^sestertius^pénzjutalom[**i27****]^voltage_{COP}[i24*].

[K11]A feljegyzések szerint Nero császár mint hajtó maga is részt vett a kocsiversenyeken.

[K11/&vb]:

A feljegyzések^(*a kocsiversenyekről*)^szerint Nero^császár mint^hajtó (*lovassfogató, kocsié*) maga is részt^vett a kocsiversenyeken.

Kommentár:

A ‘részt vesz *vki vhol (vmin)*’ igéből létrejött **résztesz** (sg. 3.) állítmány alanya a „Nero^császár” (sg. nom.) kifejezés.

Az a **feljegyzések^szerint** bővítményben szereplő határozott névelő — támaszkodva a valóságra (az ókori történetírássra) vonatkozó tudásunkra is — már ismertnek tünteti fel azt a tényt, hogy feljegyzések készültek a versenyekről.

Az a **kocsiversenyeken** állandó határozói (esetleg helyhatározóinak is felfogható) bővítmény — a határozott névelő használatával — (szóismétléssel, illetve az összetétel

utótagjának az ismétlésével) szövegelőzménybeli antecedensre (K02-ben, ill. K08-ban) utal.

Az adott szövegmondatra vonatkozó újabb (ko)referenciaindexként a következőket javaslom:

i28* = a kocsiversenyekről (i01) írt feljegyzések,

i29 = Nero császár.

[K11/&ind]:

A feljegyzések[=**i28***]^szerint Nero^császár[=**i29**] mint^hajtó[<i09] maga[i29] is részt vett[i29] a kocsiversenyek[i01]en.

[K12]2.

[K12/&vb]:

(A „kocsiverseny” lexikoncímszó (i01^o) több jelentése közül a **2**. COP[i02] (azaz második jelentés a következő: „[K13]”).

Kommentár:

K12-ben olyan hiányos predikatív szerkezet feltételezhető, melynek alanyi része a **2**. sorszámnev, állítmányi része pedig egy copulából és egy predikátum szerepű (ki nem tett) utalószóból áll. Az adott szövegmondatbeli hiányzó állítmányt fejt ki önálló szövegmondatként a K13. (Tehát a K13-ra vonatkozó utalás itt is — mint K01-ben a „[K02]” — a szövegmondat tartalmára vonatkozik.)

Az adott szövegmondat reprezentálására újabb (ko)referenciaindexet nem vezetnek be.

[K12/&ind]:

2.[i02] COP[i02]

[K13]Mezőgazdasági kiállításon, bemutatón fogatok versenye.

[K13/&vb]:

(A *kocsiverseny*) COP[i01] mezőgazdasági^kiállításon, bemutatón fogatok^(azaz *kocsik*)^versenye.

Kommentár:

A „K13” szövegmondat szerkezete nagyon hasonló — a vele a szöveg szemantikai szervezettségében azonos (reáldefinitív) szerepű — K02-éhez.

Az azonosító predikatív szerkezet állítmányi része a „fogatok[^]versenye” nominatív kifejezésből és egy copulából (sg. 3.) áll. A copulával egyeztetett (explicit módon nem kifejtett) alanyi rész (sg. nom.) — egyrészt a szövegmondat K02-höz hasonló felépítése, másrészt a lexikonszócikkek felépítésére vonatkozó ismereteink alapján — „a kocsiverseny” (nem mint lexikoncímszó.)

Újabb (ko)referenciaindexként a következő javasolom bevezetni:

i30** = mezőgazdasági kiállítás, bemutató.

Mivel itt a „bemutató” szót a „kiállítás” szinonimájának érzem, ennek jelölésére külön (ko)referenciaindexet nem vezetek be. (A (ko)referenciaindexet azért láttam el két csillaggal, mert a két kifejezés ugyanarra a valóságmozzanatra referál, velük koreferáló elem a szócikken belül nincs.)

[K13/&ind]:

Mezőgazdasági[^]kiállítás[=**i30****]on, bemutató[i30**]n COP[i01]
fogatok[i03][^]verseny[i01]e[i03].

Az enciklopédia-szócikk elemzésének eredményeit a következő **Ve/&ind** reprezentáció foglalja össze:

Ve/&ind:

[K01/&ind]:

1.[=**i02**] COP[i02] *Tört*

[K02/&ind]:

Az ókor[=**i04****]ban lovas[^]fogatok[=**i03**] gyorsasági[^]verseny[i01]e[i03]
COP[i01].

[K03/&ind]:

■

[K04/&ind]:

A Római[^]Birodalom[=**i05****]ban rendkívül népszerű[^]volt_{COP}[i01].

[K05/&ind]:

A lelátók[=**i06****]ról 150-200[^]ezer[^]ember[=**i07**] nézhette[i07] a futamok[=**i08***]at.

[K06/&ind]:

A hajtók[=i09*] különböző^színek[=i10*]ben indultak[i09*], melyek[i10*]re nagy^fogadások[=i11**]at kötöttek[ci07].

[K07/&ind]:

Időnként két-,^háromfogat[=i12]os^kocsi[i03]k^(biga[i03], triga[i03]) indultak[i03], de a nagy^verseny[ci01]eken mindenkor négy^egymás^mellé^fogat^ló[i12] húzta[i12] a kétkerekű^könnyű^kocsi[i03]t^(quadriga[i03]).

[K08/&ind]:

A^rajt[=i13]^helyé[i013][=i014*]t a^vastag^homokréteggel^borított^pályá[=i15]n fehér^csík[=i16], a verseny[i01]^kezdet[i13]é[i01]t a^rendező^által^a^pályá[i15]ra^bedobott^fehér^kendő[=i17] jelezte[i16]li14],[i17]li13].

[K09/&ind]:

A szabályok[=i18*]^szerint hétszer kellett a kocsik[i03]nak a pályá[i15]t megkerülniük[i03]li15], egy^futam[ci08*]^(missus[ci08*]) a^Circus^Maximus[=i19]ban (hosszúsága[i19][=i20*] 600^m, szélessége[i19][=i21*] 200^m) 8400^m^volt[ci08*], és mintegy tizenöt^percig tart[ci08*]ott, utána[ci08*] a hajtók[i09] még egy tiszteletkör[=i22*]t futottak[i09].

[K10/&ind]:

A győztes[=i23*]^jutalma[i23*][=i24*] ezüst^pálmaág[=i25**], koszorú[i26**] és 15-16000^sestertius^pénzjutalom[i27**]^volt_{COP}[i24*].

[K11/&ind]:

A feljegyzések[=i28*]^szerint Nero^császár[=i29] mint^hajtó[ci09] maga[i29] is részt^vett[i29] a kocsiversenyek[i01]en.

[K12/&ind]:

2.[i02] (COP)[i02]

[K13/&ind]:

Mezőgazdasági^kiállítás[=i30**]on, bemutató[i30**]n COP[i01] fogatok[i03]^verseny[i01]e[i03].

3. A koreferenciális elemzés eredményeinek összefoglalása

A (ko)referenciaindexek jegyzéke:

i01 = kocsiverseny;

i01° = kocsiverseny lexikoncímszó;

-
- i02** = a jelentés (mint a jelölő nyelvi jel és a jelölt valóságdarab közötti viszony);
i03 = lovas fogatok (biga, triga, quadriga);
i04** = az ókor;
i05** = a Római Birodalom;
i06** = a lelátók;
i07 = az a 150-200 ezer ember, akik a lovasfutamokat néz(het)ik;
i08* = a kocsiversenyek (i01) futamai;
i09* = a lovas fogatok (i03) hajtói;
i10* = a lovas fogatok (i03) hajtóinak (i09*) színei;
i11** = a fogadások;
i12 = fogatok mint a kocsik elé fogott lovak;
i13 = a rajt, azaz a verseny kezdete;
i14* = a rajt (i13) helye;
i15 = a pálya;
i16 = fehér csík;
i17 = fehér kendő;
i18* = a kocsiversenyek (i01) szabályai;
i19 = a Circus Maximus;
i20* = a Circus Maximus (i19) hosszúsága;
i21* = a Circus Maximus (i19) szélessége;
i22** = tiszteletkőr;
i23* = a futam (⊃i08*) győztese;
i24* = a futam (⊃i08*) győztesének (i23*) jutalma;
i25** = ezüst pálmaág;
i26** = koszorú;
i27** = pénzjutalom;
i28* = a kocsiversenyekről (i01) írt feljegyzések;
i29 = Nero császár;
i30** = mezőgazdasági kiállítás, bemutató.

A (ko)referenciaindexek vonatkozásának ismeretében a következő táblázat (1. táblázat) szemlélteti az egyes (ko)referenciaindexekkel helyettesített utaló elemek szövegösszetartó funkcióját. (Ott, ahol az utaló szerepet a (ko)referáló szónak egy eleme tölti be, ezt a szóelemet aláhúzással emeltem ki.)

	K00	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13
i01^o	<u>ko-</u> <u>csi-</u> <u>ver-</u> <u>seny</u>													

i01			gyor- sasá- gi [^] ^ver- senye					ver- se- nye- ken	a ver- seny, kez- detét			a ko- csi- ver- se- nye- ken		ver- senye
i02		1.											2.	

	K00	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13
i03			lo- vas- foga- tok, gyor- sasá- gi [^] ^ver- senye			a fu- tamo- kat (<i>a kocsi kéit, azaz a lo- vas- fo- gato- kéit</i>)		két-, há- rom- foga- tos [^] ^ko- csik (biga , triga), in- dul- tak, két- kere- kü [^] ^köny- nyú [^] ^ko- csit (quad- riga)		a kocsi knak, meg- ke- rül- niük				foga- tok, verse nye
i07						150- 200 [^] ^ezer [^] ^em- ber	kö- töttek							
i08* ←[i01]						a fu- ta- mo- kat				egy fu- tam, (mis- sus),				

											tar- tott-, utána				
i09* ←[i03]							a haj- tók, indult ak			a haj- tók, futot- tak		mint hajtó			
	K00	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13	
i10* ←[i09*] ←[i03]							szi- nek- ben, me- lyek- re								
i12							két-, há- rom- foga- tos, négy^ ^egy- más^ ^mel- lé^fo- gott^ ^ló, húzta								
i13									a rajt, he- lyét, a ver- seny^ ^kez- detét						
i14* ←[i13]									a rajt^ ^he- lyét						
i15									a^vas- tag^	a pá- lyát					

	K00	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13
									^ho- mok- réteg- gel^ ^bo- rí- tott^					
i15									^pá- lyán, a^ren dező^ ^ál- tal^a ^pá- lyá- ra^ ^be- do- bott^ ^fe- hér^ ^ken- dő					
i16									fehér ^ ^csík, jelez- te					
i17									fehér ^ ^ken- dő, jelez- te					
i18* ←[i01]									a^sza bá- lyok^ ^sze- rint					

i19											a^Circus^ ^Ma- xi- mus- ban,				
------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	K00	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13
i19										hosz- szú- sága, szé- les- sége				
i20* ←[i19]										hosz- szú- sága				
i21* ←[i19]										szé- les- sége				
i23* ← [ci08*]										a győz- tes, jutal- ma, voltage				
i24* ←[i23*] ← [ci08*]										jutal- ma				
i28* ←[i01]											a^fel- jegy- zé- sek^ ^sze- rint			
i29											Ne- ro^ ^csá- szár,			

												maga,		
												részt^		
												^vett_		

1. táblázat

A táblázat nem tartalmazza a („**” jellel kiegészített) referenciaindexeket és az ezekkel helyettesített szövegmondatokbeli elemeket, mivel ezek a szöveg tényleges koreferenciális organizációjában nem vesznek részt.

4. A koreferenciális elemzés során felmerült kérdések, problémák

A lexikonszócikk koreferenciális kifejezései, illetve koreferenciarelációi elemzése kapcsán úgy vélem, a következő problémákra keresendő megoldás:

– A konkatenációval kapcsolatban problémaként vetődik fel, hogy egy szövegmondaton belül mely szavakat tekinthetjük külön, önálló egységbe tartozóknak, azaz mely elemek kapcsolata kelti a kifejezések alkotta egység érzetét. A lexikonszócikk elemzésében egyrészt azokat a jelzős szerkezeteket konkatenáltam, melyek tehát szintaktikailag szerkezetes mondatrészek (ahol a jelzői tag önmaga is lehet szerkesztett), szemantikailag pedig önálló jelentésű egységeknek fogható fel (l. pl. K07-ben a „négy^egymás^mellé^foggott^ló” kifejezés); másrészt konkatenációs kapcsolatot vélek a névszói állítmányok névszói és (explicit módon kifejtett) igei része között (l. pl. K04-ben a „népszerű^volt” állítmány). E megoldás ellenére változatlanul kérdésnek tartom, hogy konkatenálандó-k-e, illetve konkatenálható-k-e a mennyiségjelzős kifejezések, és az olyan minőségjelzős szerkezetek, melyekben a minősítés nem definatorikus jellegű, valamint a névszói állítmány névszói és igei tagja.

– Az „*” és a „**” jelekkel kiegészített (ko)referenciaindexek alkalmazása néhány helyen nem egyértelmű:

A K09-ben az „a szabályok szerint” kifejezésben a szabályokat helyettesítő (ko)referenciaindex a kifejezés (kontextusfüggő) értelmezésétől függ. Az általam használt *i18** kimondottan a 'kocsiversenyek szabályai'-t helyettesíti, de ha „a szabályok szerint” kifejezés „szabályok” elemét általánosan ('bármilyen szabály'-ként) értelmezzük, referenciaindexének *i18***-nak kell lennie.

Hasonló a kérdés K11-ben „a feljegyzések szerint” kifejezéssel kapcsolatban, ahol a „feljegyzések” elem 'a kocsiversenyekről írt feljegyzések' értelemben „i28*” koreferencia-, általános jelentésben viszont „i28**” referenciaindexszel helyettesítendő.

A (ko)referenciaindexek közötti relációk reprezentálásában is felvetődik néhány kérdés:

- Hogyan szemléltethető egyértelműen és egyszerűen a 'részleges koreferencia', melyet én az elemzésben a „C” 'részhalmazjel' alkalmazásával oldottam meg? A részhalmaz-reláció azonban többféle viszonyt foglal magába, ezért — hogy ezeket a jelölés is tükrözze — a „C” jelzést is árnyalni kellene.
- Ugyanez a kérdés a típus-egyed (hiperonima-hiponima) esetében is.
- A lexikon jelöléseinek szövegbeli alkalmazása olykor problémássá teszi a szövegmondat-határok megállapítását. Találhatók-e olyan támpontok, melyek ismeretében ez az eljárás egyértelművé tehető?

Irodalomjegyzék:

PETŐFI 1998:

PETŐFI S. JÁNOS, Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk. Példaszöveg: Mt. 9,9-13. Máté meghívása. (Lásd jelen kötetben.) Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.

PETŐFI S. JÁNOS, *Officina Textologica 1*. Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1997.

DOBI EDIT, Egy nyelvjárási szöveg koreferenciális szerkezetének elemzése. *Magyar nyelvjárások. XXXV*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998.

Magyar Larousse enciklopédia 2. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1998.